

# Regionale televisie in Vlaanderen



## Nieuwe dynamiek of voorthollende commercialisering?

Dirk Voorhoof

Professor aan de Vakgroep Communicatiewetenschappen, Universiteit Gent

**De regionale televisies zijn een grandioos kijksucces. In het nieuwe omroepdecreet wordt dan ook meer ruimte vrijgemaakt voor de financiering en programmatie van deze omroepen. Toch kampen enkele omroepen met zware financiële moeilijkheden en drijven ze af en toe af naar het commerciële circuit.**

### De aanloop

Met het kabeldecreet van 1987 werd in de wetgeving een opening gemaakt voor niet-openbare televisieverenigingen in Vlaanderen. Hoewel dit decreet in de eerste plaats was gericht op de introductie en het opstarten van commerciële televisie in Vlaanderen, werd tegelijk, in de marge van het decreet, de mogelijkheid voorzien tot de erkenning van lokale en/of regionale televisie. In het voorjaar van 1989 startte de landelijke commerciële televisie VTM, eerst als een klein, kwetsbaar kuikentje, vlug uitgroeiend tot een flinke klokken die op haar eieren ging zitten en later pikkend als een haan naar elke nieuwkomer die het erf wou betreden.

Slechts één regionale televisieomroep slaagde er toen in om effectief van start te gaan: AVS Gent-Eeklo. Voor de echte doorbraak van de regionale televisie in Vlaanderen bleef het wachten tot in 1991 toen met twee decreten, één in verband met reclame en sponsoring en één specifiek voor de regionale televisie, daadwerkelijk de mogelijkheid werd gecreëerd om met regionale televisie van start te gaan. De belangrijkste kernpunten waren de mogelijkheid tot het uitzenden van reclame en sponsoring, beperkt weliswaar tot streekgebonden reclame en sponsoring. De regionale programma's moesten voor 19u30 op de kabel gaan en het maximaal aantal uitzendingen werd beperkt tot 200 uur. Een combinatie van

voorschriften die mede aan de basis lag van de achteraf voor de regionale omroepen zo succesvol gebleken "carrouselformule". Financiering van overheidswege (gemeenten, provincies, Vlaamse overheid) werd mogelijk gemaakt, maar niet concreet ingevuld.

### Hoge verwachtingen

De verwachtingen van wat regionale televisie te bieden had, waren in 1991 bij de decreetgever dan ook hooggespannen. Interessant was ongetwijfeld de doelstelling achter het decreet van 1991. Eric Van Rompuy, toen nog "gewoon" Vlaams parlementslid stelde dat het decreet van 1987 voor de regionale televisieomroepen een gevaar inhield voor wat hij kapittelde als de "grootschaligheid, commercialisering en ketenvorming". Daarom was er nood aan een nieuw decreet dat een nieuwe visie ontwikkelde inzake regionale televisie. Van Rompuy formuleerde het als volgt: "Wat wij ten allen tijde hebben willen voorkomen zijn toestanden die wij hebben meegemaakt met de niet-openbare radio's, namelijk dat men komt tot ketenvorming en tot uniformisering zodat de lokale of regionale herkenbaarheid verdwijnt en dat de regionale stations in handen komen van grootschalige groepen die als enige bedoeling hebben zoveel mogelijk winst te maken en waarbij de sociale en culturele functie uit het oog wordt verloren. Dat is de hele basisfilosofie van dit decreet

(van 1991)". Sedertdien is er echter veel water door de Dijle, door de Leie, door de Zenne en door de Schelde gevloeid...

### **Twee belangrijke ontwikkelingen**

De laatste jaren en maanden hebben twee ontwikkelingen de regionale televisie-omroepen sterk beïnvloed. Ten eerste was er een externe ontwikkeling, namelijk de afbrokkeling van de dominante positie van VTM. Ten tweede deden zich een aantal interne ontwikkelingen bij de regionale omroepen zelf voor. Laat mij beginnen met het eerste: de afbrokkeling van de dominante positie van VTM. In de loop van 1997-1998 is het erg duidelijk geworden dat België (Vlaanderen) zich niet kon onttrekken aan de toepassing van de Europese regelgeving inzake het vrije dienstenverkeer en de regels van de vrije mededinging. Europese basisprincipes die, of men dat nu graag heeft of niet, ook hun toepassing vinden op het vlak van de audiovisuele media. De voorbije tien jaar werden in de Vlaamse omroepwetgeving wel een aantal stadswallen opgetrokken om vooral de landelijke commerciële televisieomroep te beschermen, maar

leven in een biotoop met steeds meer rondzwemmende haaien. De erosie van het juridische kader dat een aantal privileges ten gunste van VTM verankerde, heeft dus ook duidelijke gevolgen voor de regionale omroepen.

Zo hield het juridische kader, dat in 1987 was geconstrueerd ten voordele van VTM, de regionale televisie af van de mogelijkheid om inkomsten uit reclame te verwerven. Dit werd wel versoepeld in 1991, maar toch gaf de Vlaamse wetgeving in 1991 nog duidelijk blijk van een bescherming ten voordele van VTM: de regionale televisieomroepen moesten zich krachtens het decreet beperken tot streekgebonden reclame en sponsoring en mochten dus niet op de weide komen grazen van de landelijke televisiereclame. Dat bleef het exclusieve terrein voor VTM. Tegelijk werd aan de regionale televisieomroepen ook de verplichting opgelegd om hun programma's door te geven voor 19u30. Deze verplichting inzake het zendschema was een maatregel die er moest voor zorgen dat VTM in prime-time en gelet op het belang voor de berekening van de reclametarieven, niet al te veel kijkers zou verliezen aan de regionale televisieomroepen.

## **De regionale televisieomroepen zullen moeten overleven als kleine vissen tussen steeds meer rondzwemmende haaien.**

men verwaarloosde daarbij het gegeven dat het buskruit al enige tijd was uitgevonden. Onder druk van de Europese wetgeving moest het VTM-monopolie worden afgebouwd, moest plaats worden gemaakt voor de erkenning van bijkomende landelijke Vlaamse commerciële omroepen, moest daarom ook de regelgeving inzake reclame en sponsoring worden aangepast en moesten ook een aantal drempels worden weggehaald die de kabeldoorgifte van buitenlandse televisieomroepen belemmerden. Deze aanpassingen aan de Vlaamse omroepwetgeving hebben ongetwijfeld ook hun weerslag op de sector van de regionale televisie. De regionale televisies in Vlaanderen zullen nog meer dan in het verleden als kleine vissen moeten proberen over-

Vanaf toen zijn echter de verschillende mechanismen die een bijzondere bescherming moesten bieden aan VTM één voor één weggefallen. De wijzigingen die in de loop van

'98 aan het omroepdecreet zijn aangebracht bevestigen deze ontwikkeling. Voor de regionale televisieomroepen wordt bijkomende ruimte gecreëerd zowel inzake financiering uit reclame, sponsoring en telewinkelen, als inzake programmatie.

De Vlaamse overheid, mede onder druk van de Europese overheid, is dus niet langer bereid de tot nu toe belangrijkste commerciële actor inzake televisie in Vlaanderen via allerlei juridische instrumenten in een artificieel geconstrueerde machtspositie te handhaven of van concurrentie af te schermen. Het is duidelijk dat de Vlaamse overheid een aantal engagementen die ze in 1987 en 1991 heeft genomen ten voordele van VTM niet langer kan of wenst aan te houden. Ook de regionale te-



levisieomroepen ondergaan of profiteren als het ware van deze gewijzigde overheidspolitiek ten opzichte van VTM. De Vlaamse regering speelt dus niet meer zo roekeloos de kaart VTM. En dit beleid straalt ook af op het juridische kader in verband met de regionale televisieomroepen.

Ten tweede zijn er ook interne ontwikkelingen bij de regionale televisieomroepen zelf te signaleren. De belangrijkste kenmerken van deze ontwikkelingen zijn een voorthollende commercialisering, het zoeken naar grootschaligheid, professionalisering en de daarmee samenhangende nood aan bijkomende inkomsten. Ontwikkelingen die ook samenhangen met de eigen dynamiek van de exploitatiemaatschappijen rond de regionale televisies. Eexploitatiemaatschappijen die hun start- en investeringskapitalen moeten verzilveren. En er is zeker ook de eigen dynamiek die uitgaat van de reclameregies, in een zoeken naar expansie en markttuitbreiding. Tegelijkertijd is er van de mogelijkheid van gemengde financiering weinig - te weinig - in huis gekomen waardoor de regionale televisieomroepen in een afhankelijkheidsspiraal van de inkomsten uit reclame en sponsoring terecht zijn gekomen. De gemiddelde kostprijs voor één programma-uur op de regionale televisie is ondertussen opgelopen tot ruim een half miljoen frank. Althans, dat is het cijfer dat tijdens de hoorzitting in de Commissie Media van het Vlaams Parlement werd medegedeeld.

De regionale omroepen hadden daarom behoefte aan bijkomende financiering en vonden die in allerlei publireportages. Een bepaalde regionale omroep onderbrak zelfs de dagelijkse regionale journaals met reclameblokken en geleidelijkaan hield men zich ook niet langer aan de beperking tot streekgebonden reclame. Wie bij deze trend onvoldoende aansloot, werkte zich als regionale omroep danig in de financiële problemen. Zo verklaarde de voorzitter van ROB-TV (Leuven) op de hoorzitting in het Vlaams Parlement dat zijn televisieomroep structureel in financiële problemen is

geraakt. Op 5 jaar tijd werd een netto verlies van 63 miljoen frank geleden. Een tekort van 63 miljoen fr.; het geeft te denken hoe men dit kan wegwerken zonder als gemeenschaps-televisie zijn ziel te moeten verkopen. Tegelijk werd de decretaal opgelegde drempel van 200 uur op jaarbasis door sommige regionale omroepen als te beperkend, te verstikkend ervaren en werd dit plafond door een aantal regionale omroepen overschreden (TV-Brussel,

**De overheid maakt haar doelstellingen niet waar. Steeds weer wordt de wetgeving geconformeerd onder druk van de markt en de media-actoren.**

ATV, WTV en Focus).

Een aantal van deze ontwikkelingen moesten er onvermijdelijk toe leiden dat op één of andere manier het bestaande juridische kader inzake de regionale omroepen werd herdacht. Het regeerakkoord van de Vlaamse regering van juni 1995 bepaalde dan ook: "Het decreet op de regionale televisie moet worden geëvalueerd, ook in functie van de nieuwe ontwikkelingen in het medialandschap".

Nu, in 1999, kunnen we stellen dat die angekondigde grondige evaluatie van de sector van de regionale televisie er niet is gekomen. Wel dat een aantal van de gesignaleerde ontwikkelingen zich opvallend hebben doorgezet. Ontwikkelingen die wel eens zijn omschreven als de "verroulartisering" van de regionale omroepen (ik ontleen de term uit de parlementaire stukken van de Commissie Media). Het was uitgerekend VLD-politicus Dirk Van Mechelen die in het Vlaams Parlement in het voorjaar van 1998 in deze termen op deze tendens binnen de sector wees, waarin volgens hem ook sprake is van een "windtunneleffect", waardoor alle regionale omroepen op dezelfde manier worden gestroomlijnd. Van Mechelen stelde de retorische vraag, met verwijzing naar onder andere ROB, of er niet dringend moet worden ingegaan tegen deze tendens van wat hij de "vermarkting" noemde binnen de sector van de regionale televisie in Vlaanderen. Een VLD-politicus die ten gronde een debat wilde voeren over de "vermarkting" in de audiovisuele

sector; er zijn geen vastgeroeste zekerheden meer in de politiek.

#### De wijzigingen aan het omroepdecreet

De zopas doorgevoerde aanpassingen via het decreet van 28 april 1998 zijn niet het resultaat van een uitgebreide analyse of van een grondig parlementair debat over de regionale televisie in Vlaanderen. In de algemene toelichting bij het ontwerpdecreet wordt zelfs met geen woord gerept over de aanpassing van het decreet met betrekking tot de regionale televisie. Men was met dit decreet zozeer gefixeerd op andere aanpassingen (aanpassing aan de Europese televisierichtlijn, opheffing VTM-monopolie, invoering van telewinkelen, de problematiek rond VT4) dat in de algemene toelichting bij de doelstellingen van dit decreet geen enkele verwijzing is te vinden naar de regionale televisie. De problematiek van de regionale omroep zat dus duidelijk ondergesneeuwd bij de bespreking van dit decreet. Hoewel verschillende leden in Commissie Media er bij de Mediaminister hebben op aangedrongen de problematiek in verband met de regionale televisie ten gronde te evalueren en in een breder perspectief te plaatsen, hield Van Rompuy de agenda van de hervormingen uiterst beperkt. De decreetsherziening beperkte zich uiteindelijk tot een zeer minieme aanpassing van de taakomschrijving van de regionale televisie (de notie "dienstverlening aan de burger" is geschrapt) tot het optrekken van de maximumdrempel van 200 naar 300 programma-uren op jaarbasis, tot het schrappen van de verplichte eerste doorgifte van de dagprogrammatie voor 19u30, tot het opheffen van de beperking van streekgebonden reclame en sponsoring, tot het optrekken van reclamezendtijd op de regionale televisie (tot 20% per dag) en tot de mogelijkheid van telewinkelen. Als argumentatie werd door de Mediaminister medegedeeld dat met de uitbreiding tot 300 uur werd tegemoet gekomen aan de wens van de sector. En met betrekking tot de opheffing van het streekgebonden karakter van de reclame, werd laconiek geargumenteed dat deze bepa-

ling in de praktijk toch niet werd toegepast en dus maar beter kon worden opgegeven. Of dit echt een visie inzake de regionale televisie weerspiegelt, is toch niet geheel duidelijk.

Hierbij ook nog de volgende bedenking. Dat de verruiming van de inkomsten uit reclame en sponsoring ten voordele van de regionale televisies noodzakelijk was, valt nog moeilijk te betwisten. Een versoepeling van de regel betreffende de streekgebonden reclame was daarom zeker aangewezen. Een versoepeling van de regel van het streekgebonden karakter had overigens kunnen volstaan, niet de afschaffing van deze notie. Nu is ervoor geopteerd om deze beperking voor de regionale televisie op te heffen. Hierdoor dreigen de regionale televisieomroepen, toch als "complementair medium" in het decreet aangeduid, in een concurrentiële positie te komen

**Van de aangekondigde grondige evaluatie van de sector van regionale omroepen is niets in huis gekomen.**

op de reclamemarkt met de landelijke commerciële omroepen. Een ander consequentie in dit verband is ook dat de lokale, regionale adverteerder, de kleine KMO, het steeds moeilijker zal krijgen om zijn producten of diensten via de regionale televisie geadverteerd te krijgen.

#### De financiering blijft de achillespees

Uiteraard is en blijft er ook nog de problematiek van de mogelijke overheidsfinanciering van regionale omroepen. De suggestie om de extra-meevaller bij de inning in 1998 van het kijk- en luistergeld voor een bedrag van 200 miljoen frank te gebruiken voor de sector van de regionale omroepen is nooit ernstig overwogen. Een andere mogelijkheid is dat een financiering door de Vlaamse overheid zou kunnen gebeuren naar het model van het protocol dat is gesloten tussen de Vlaamse regering en de dag- en weekbladpers: een protocol dus tussen de Vlaamse regering en de sector van de regionale televisieomroepen. Het standpunt van Mediaminister Van Rompuy is



evenwel onveranderd duidelijk. Financiering vanwege de Vlaamse overheid voor de sector van de regionale televisie komt er niet. Het zou mij verbazen moest daar snel verandering in komen.

### Slotbeschouwing

De voorbije jaren en maanden zijn een aantal ontwikkelingen bij de regionale televisies nog duidelijker zichtbaar geworden. Sedert kort is nu ook het juridische kader voor de regionale omroepen, zowel inzake programmatie als inzake het verwerven van inkomsten uit reclame, sponsoring en televerkoop versoepeld. In beide gevallen een duidelijke optie voor deregulering. En dat zonder de in het regeerakkoord aangekondigde globale evaluatie van het decreet betreffende de regionale televisie is gebeurd, laat staan dat er een grondig debat aan vooraf is gegaan.

Voor de zoveelste keer - denk aan de ontwikkelingen rond de lokale radio's - moet worden vastgesteld dat de overheid zijn inhoudelijke of functionele doelstellingen in verband met het mediabeleid niet kan doorzetten en uiteindelijk de mediawetgeving conformeert onder druk van de markt en de media-actoren. De overheid, zo blijkt, kan met betrekking tot het mediabeleid slechts enkele marges invullen en is op dat terrein slechts succesvol voor zover daarbij niet wordt ingegaan tegen de commerciële belangen en marktgeoriënteerde doelstellingen van de diverse actoren in de audiovisuele industrie en de sector van de reclame.

Maar zelfs met deze kennis voor ogen blijft het de taak van de overheid om uit de lessen van het verleden te leren. Van de overheid die een mediabeleid vanuit democratisch en cultureel perspectief wil ontwikkelen mag verwacht worden dat deze maximaal de haar nog resterende kleine marges weloverwogen en zinvol invult. Het is niet verboden om de indruk te hebben dat met de recente aanpassing aan het omroepdecreet deze oefening voor de regionale televisieomroepen niet is geslaagd. De nabije toekomst zal een antwoord kunnen geven op de vraag of met de toeneemende insijpeling van de reclame en sponso-

ring en het telewinkelen op de regionale televisies niet het paard van Troje werd binnen gehaald.

Het is duidelijk dat regionale televisieomroepen die het concept van gemeenschapstelevisie blijven verdedigen een unieke en eigenzinnige plaats innemen temidden van deze stormachtige ontwikkelingen. Een regionale televisieomroep als ROB-TV staat ongetwijfeld nog boeiende avonturen te wachten op de woelige baren. Hopelijk slaagt men erin om de koers te kunnen houden. De wind die momenteel getrotseerd moet worden, komt strak en pal uit het westen. Als je de kaart van Vlaanderen bekijkt, is dat de richting van Roeselare...

---